

Josep M. Figueres

Universitat Autònoma de
Barcelona

La personalitat de Lluís Companys (1882-1940), apassionadament discutida tant en vida, de lluita, com posteriorment, en temps de silencis forçats

Panoràmica de la bibliografia sobre Lluís Companys

La personalitat de Lluís Companys (1882-1940), apassionadament discutida tant en vida, de lluita, com posteriorment, en temps de silencis forçats, ha estat elogiada pel nivell de compromís alhora que blasmada, fins a l'actualitat, en què s'usa arbitràriament, des de la ignorància i maledicència de la dreta hereva del franquisme fins a l'hagiografia acrítica que no comparteix el posicionament historiogràfic d'arrel crítica basat en el rigor i la meticulositat. Presentem la bibliografia sobre ell atenent les obres que han estat publicades en format llibre, tot fixant-nos en els llibres i no ocupant-nos, per manca de l'espai, dels articles, tot i que hi ha aportacions breus acadèmiques que tenen més valor que algun llibre prescindible o reiteratiu.

Cal constatar que la primera, *Cataluña-Companys*, s'edita en vida. El títol és una associació — durant la Guerra Civil serà usada com a lema— deguda al seu amic el periodista Francisco Gómez Hidalgo. Aparegué a les portes del judici constitucional arran dels Fets d'Octubre i va esdevenir un èxit editorial i el primer pou on abeuraran caminants posteriors. Assolí un gran impacte, amb pròleg d'Azorín i tres edicions, com corresponia a la transcendència de l'esdeveniment: un judici polític al president de la Generalitat. A la

propaganda del moment llegim: «La obra más sugestiva e interesante publicada en el año. La segunda edición agotada en 15 días.» Les tres edicions (Madrid: Lib. Prieto, 1935) són un reconeixement a la imatge de Companys que el títol precisa prou: *Cataluña-Companys*. És de tota evidència que el binomi no era ni artefacte editorial ni simple casualitat, sinó un reconeixement a la dimensió pública que assolía ja aleshores Companys. En format de reportatge, àgil i directe, viu i nerviós aconsegueix amb aquesta vivor un gran mèrit que és l'èxit dels lectors.

El 1943 Ossorio y Gallardo publica a l'editorial Losada de Buenos Aires *Vida y sacrificio de Companys*, una molt seriosa biografia tot i l'amistat i els lligams dels dos, reeditada a Barcelona el 1976 (Nova Terra) i el 2010 (Memorial Democràtic), atès l'interès d'una biografia del qui fou el seu advocat al judici i una de les persones amb les quals tingué més confiança.

El 1945 apareix a l'exili, de Domènec de Bellmunt, una biografia de combat, *Lluís Companys* (Tolosa de Llenguadoc: Foc Nou, 1945), amb una portada de resistència que mostra el to. Domènec de Pallerola, més conegut pel pseudònim de «Domènec de Bellmunt», periodista de qualitat i compromís catalanista

Vida y sacrificio de companys

Vida y sacrificio de companys

Catalunya-Companys

insubornable, ofereix un retrat molt a mida amb les circumstàncies del president de la Generalitat que fou el primer president també del Parlament reinstaurat. A Mèxic, de la mà de Joan Lluhí i Vallescà, veu la llum una segona biografia, també breu —85 pàgines—, el 1965, basada en el llarg

parlament que el 1944 féu el polític arran del tercer aniversari de la mort de Companys. Són les dues grans de l'exili, tot i que en tenim també d'altres breus publicades com a opuscles, números monogràfics de revistes, etc.

Tot just mort Franco apareixen quatre biografies en molt poc temps. Serà la presentació del nom censurat i prohibit. Tanmateix, encara hi ha problemes amb la censura després del llarguíssim silenci de quasi quatre dècades oprobioses i atrabiliàries. La llibertat no arriba amb la mort de Franco; hagueren de passar uns anys i encara avui hi ha massa tics autoritaris. La biografia de més impacte, com el film de Josep M. Forn, és la primera, de Josep M. Poblet, exiliat retornat: *Vida i mort de Lluís Companys*, apareguda a la combativa editorial Pòrtic de Josep Fornas (1976). Serà una aportació clau en ser la primera apareguda a l'interior, i també per l'extensió i per la vivència de l'època de l'autor. El 1979 el prolífic montblanquí publicarà *Els quatre presidents* —Macià, Companys, Irla i Tarradellas—, on presenta un resum de l'anterior.

Un altre llibre que assolí una gran difusió és *Los dos presidentes: Azaña/Companys* (Barcelona: Dirosa, 1977), amb pròleg de Manuel Fraga Iribarne, que qualifica el lleidatà president d'«aprendiz de brujo» tot reconeixent que els dos biografiats moriren amb dignitat. Carlos Rojas, amè i molt descriptiu, es fixa especialment en l'etapa de guerra tot citant documents de Prieto, Tarradellas..., en un exercici per dominar el text en dinamisme i on apareixen les tensions del moment en tota la seva potència: centralisme d'Azaña i Prieto, anarquisme combatiu, etc.

De signe oposat és la biografia de Manel Viusà publicada a París i ampliada en nova edició a Barcelona, amb el títol de *Biografia popular de Lluís Companys* (Barcelona: La Magrana, 1977).

Aprofita materials biogràfics publicats i reproduïx, també, un altre cop, la famosa, i llarga, carta a Prieto del 13 de desembre de 1937, ja coneguda per Ossorio i reproduïda després sovint.

La quarta biografia d'aquests darrers anys, molt interessant i força desconeguda, és *La tràgica mort de Companys* (Barcelona: Bruguera, 1978, ed. cat. 1979). Vol ser un toc sobre els interrogants que volen ser respostos en la seva etapa. Joan Llach indaga sense límit de temps i aporta moltes, moltes dades noves, i configura una obra com el treball d'un detectiu a la cerca de respostes.

Homenatge a Companys,
President de Catalunya

El 1983 dos militants coneguts de l'independentisme històric, Robert Surroca i Agustí Barrera, publiquen *Homenatge a Lluís Companys. President de Catalunya* a la combativa editorial El Llamp. El llibre esdevé una aportació de projecció singular. Es tracta del recorregut pels homenatges esdevinguts a l'exili i a l'interior, i alhora d'una antologia poètica. El treball és reeditat el 2000 per Edicions El Jonc, tribuna, com El Llamp, de reivindicació nacionalista. El 1990 el poeta i polític Joan Colomines publicà a la sèrie «Catalans Il·lustres» de la Generalitat de Catalunya el recull *Homenatge a Lluís Companys*.

Poemes dedicats al President màrtir (1940-1990). El volum conté una seixantena de poemes, des dels clàssics de Pere Quart, Neruda, Brossa i Bartra fins als més recents de M. Àngels Anglada. El mateix any, Robert Surroca publica *Catalunya a Companys*, un altre recull poemàtic, també a El Llamp. Caldria tenir en compte ambdós volums per disposar la visió general, atès que si bé els més coneguts hi són comuns, no passa el mateix amb la resta. Tot i així, encara n'hi ha algun de no recollit i aparegut en la premsa o en altres llibres generals, com és el cas de l'inconegut recull de la vídua, Carme Ballester, que publica a París. Es tracta d'un volum poètic, amb 6 poemes —testimonials, és clar—, que no han estat gens citats (París, 1971).

La força que té l'afusellament d'un president escollit democràticament ha generat profusió de materials d'identificació i un ampli suport popular, i transcendeix el marc del públic culte per abastar altres camps

El 1997, any de l'obertura del consell de guerra, es dona a conèixer la primera obra recopilatòria de textos de Companys (cartes, discursos, etc.), que duu el títol d'*En defensa de Catalunya. Antologia humana i política de Lluís Companys* (Barcelona: Tibidabo, 1997). És una obra elaborada com a simple voluntat aproximativa i divulgativa i sense la voluntat de fixació genèrica, com correspondria a un epistolari, als discursos parlamentaris i públics, etc.

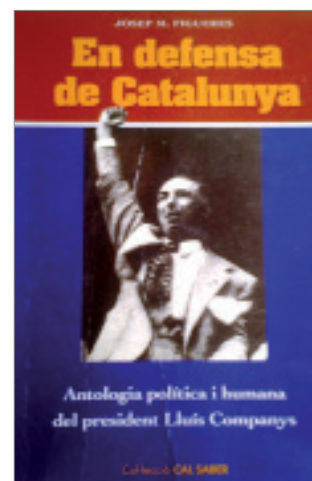
La primera biografia ex novo del nou mil·lenni és la de Carles Bonet i Carlos Rojas, escrita en castellà amb el títol de *Lluís Companys*. Al llibre, Bonet, amb un reeixit treball, excel·lent síntesi dels materials recollits fins al moment, elabora una correcta biografia de dues-centes pàgines. Interpreta els treballs publicats i presenta un volum de síntesi rigorosa i d'amena lectura que esdevé una molt digna contribució.

El Consell Comarcal de l'Urgell patrocina el premi Companys el 1990, arran del cinquantenari de la mort del president. Dos escriptors hi participaren, Josep M. Lladó i Enric Jardí, i l'any següent aparegueren les respectives monografies biogràfiques, que s'ocupen de tot el període vital del president sintetitzant bibliografia, premsa i documentació coneguda, i essent la de Lladó rica en anècdotes i vivències de relació que exposa. Ambdues aportacions impliquen un salt qualitatiu des de la millor de les anteriors, la de Poblet. Ambdues biografies són extenses, amb força aparell crític, citacions i notes que condensen molt bé el coneixement recopilat fins al moment. *Lluís Companys, una vida heroica*, de Lladó, i *Lluís Companys, president de Catalunya*, de Jardí, van ser publicats a Tàrrrega pel Consell Comarcal el 1991. La de Jardí, sintètica i seriosa, va en la línia de mostrar la realitat del coneixement sobre la trajectòria i obra del president afusellat.

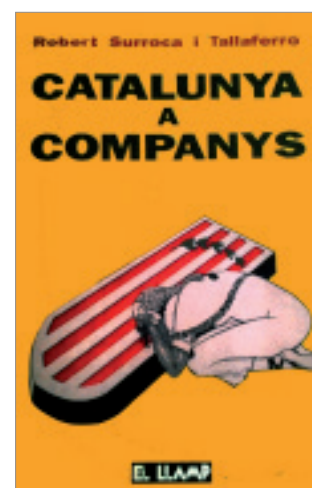
Lluís Companys: la veritat no necessita màrtirs (Barcelona: L'Esfera dels Llibres, 2006) és un assaig polèmic que vol revisar el paper històric de Companys, tot i que esdevé més un treball de to personal. Elaborat amb el mateix ritme impetuós de Rojas, vol remoure les aigües de l'oasi. Companys, tanmateix, ja era líder des dels anys 1920; polèmic i discutit, però líder. No és símbol de Catalunya pel seu afusellament —fet que consolidà i augmentà—, sinó per una trajectòria amb

Lluís Companys

En defensa de Catalunya

Catalunya a Companys

encerts i errors. El 2005 el Consell Comarcal de l'Urgell publica el volum de Josep M. Pons *Lluís Companys, els orígens d'un símbol*, un suggestiu estudi del Companys dels anys 1920 i 1930 realitzat a

partir d'una antologia documental, bàsicament hemerogràfica, ben representativa de la trajectòria vital del personatge.

La força que té l'afusellament d'un president escollit democràticament ha generat profusió de materials d'identificació i un ampli suport popular, i transcendeix el marc del públic culte per abastar altres camps. Així, l'obra il·lustrada per infants *Petita història de Lluís Companys*, amb textos de Josep Melero i il·lustracions de Pilarín Bayés. S'emmarca en la col·lecció «Petites històries» de l'Editorial Mediterrània (Barcelona, 2005), un conjunt de llibres pensats per donar a conèixer els principals personatges de la història de Catalunya entre els més petits. Cal remarcar la solidesa del text de Melero i el candor de la imatge de Pilarín Bayés.

Disposem d'una visió de conjunt de la mà de Felip Solé Sabarís: *Companys. Passat, present i futur. Crítica i apologia del President* (Barcelona: Associació Cívica d'homenatge nacional al president Lluís Companys, Edicions de Nou Art Thor, 1991). L'autor hi demana l'opinió sobre episodis complexos (6 d'octubre, 18 —sic per 19-20 a Catalunya— de juliol i 15 d'octubre). És l'única, fins ara, que aplega una àmplia selecció de citacions bibliogràfiques sobre

La monografia de Josep Benet *Exili i mort del president Companys*, esdevindrà el primer intent biogràfic de conjunt ordenat d'un període ben sòlid que aporta documentació rellevant, especialment la procedent d'àmbits familiars

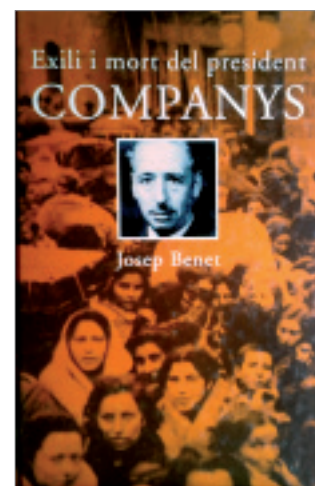
Companys i una nombrosa bateria d'entrevistes fetes a posta per al volum, en les quals es demana respondre un qüestionari sobre Companys.

D'altra banda, *Companys* també ha estat motiu d'una recreació literària per part de Toni Soler, *L'última carta de Lluís Companys* (Barcelona: Columna, 2009), una novel·la d'estranya lectura que atén els cànons de la narrativa de ficció convencional. Posteriorment va editar *14 d'abril. Macià contra Companys*, una recreació, fonamentada, sobre tres dies d'abril molt importants en la seva significació que convertiren la naixent República Catalana en Generalitat de Catalunya (Barcelona: Columna, 2012) i de la qual aparegué també un documental.

Pel que fa al teatre, disposem de dues obres publicades. La primera, de Josep M. Muñoz i Pujol, es titula simplement *En Companys*, i fou publicada per Eliseu Climent a València el 1981. La segona és de Miquel Martí i Solé, a la coneguda «Catalunya teatral» del popular editor Lluís Millà, que té una sèrie dedicada al teatre de llarga trajectòria. És la número 253 i es titula *Falsa crònica de Lluís Companys* (1991).

Recerca i documentació

Disposem, sobre el Sis d'Octubre, l'esdeveniment polèmic de la II República per essència, d'una munió de testimoniatges de protagonistes polítics i de cròniques de periodistes. Apareixen immediatament multitud d'interpretacions, que no ressenyem; una desena que amb els anys seran una vintena, i en totes, és clar, es parla de Companys. Bàsicament, totes de periodistes testimonis i polítics protagonistes. Les més rellevants són les dues primeres obres que aporten documentació. Així, el treball d'Alardo Prats, *El Gobierno de la Generalitat en el banquillo*,

Exili i mort del president Companys

El president Companys afusellat

El consell de guerra a Lluís Companys

reprodueix els documents del famós procés al Govern de la Generalitat. El segon treball documental és *El Govern de la Generalitat davant el Tribunal de Garanties Constitucionals. Resum*

El consell de guerra a Lluís Companys

La creació del mite Lluís Companys

documental dels antecedents del 6 d'octubre. La repressió contra Catalunya. La vista de la causa davant el Tribunal de Garanties Constitucionals, editat el 1935 pel diari *La Publicitat*. Aquest treball, monumental, de 704 pàgines i cos petit, transcriu i tradueix els principals documents dels fets. Són ben rellevants. Dels treballs historiogràfics parlem més avall en comentar-los cronològicament.

El primer treball sobre Companys elaborat per historiadors professionals després de la mort de Franco són les transcripcions del cicle de conferències a l'Ateneu Barcelonès, que amb el títol de *Lluís Companys. Trajectòria d'un president* (Barcelona: L'Avenç, 1990) presenten J. Ll. Martín Ramos, Josep Termes, Francesc Bonamusa, Jordi Casassas, Josep M. Cadena, Anna Sallès,

Ramon Alquézar, Albert Balcells i Josep M. Solé i Sabaté, precedits d'Heribert Barrera. Tots ells han publicat altres treballs acadèmics sobre Companys en revistes històriques, congressos, etc.

El segon treball és la monografia de Josep Benet Exili i mort del president Companys, editada per Empúries. Aquest treball esdevindrà el primer intent biogràfic de conjunt ordenat d'un període ben sòlid, tot i els matisos puntuals que s'hi poden fer, que aporta documentació rellevant, especialment la procedent d'àmbits familiars. S'ocupa de dos anys, 1939 i 1940, i detalla els viatges a París i Le Baule, el 1939, i a Madrid i Barcelona, el 1940; l'estada en terres franceses fins a la detenció, i l'estada a Madrid amb final a Montjuïc. Aquest mateixa obra apareix reeditada posteriorment per Sàpiens Publicacions en una reimpressió simple l'any 2005. Revisades d'estil i ampliades en apèndixs, alhora que corregides, noves versions amb títol diferent apareixen a Edicions 62. Així, *La mort del president Companys* (1998), i encara una tercera, *El president Companys afusellat* (2005).

Sobre el consell de guerra, disposem de l'obra que l'aporta per primera vegada i que poguérem

Per als documents del sumari, disposem del facsímil íntegre del sumari en una valuosa i digna edició del consell de guerra que esdevé una aportació de gran nivell

transcriure d'una transcripció magnetofònica, en ser-ne vetada, aleshores, per l'autoritat militar la reproducció visual. És un estudi sobre antecedents, i aporta també dades d'altres judicis —Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques, Tribunal de Repressió de la Maçoneria—, a més d'oferir dades sobre l'impacte en la premsa de l'exili. Es tracta d'*El consell de guerra a Lluís Companys*, de Josep M. Figueres (Barcelona: Proa, 1997).

Per als documents del sumari, disposem del facsímil íntegre del sumari en una valuosa i digna edició del consell de guerra que esdevé una aportació de gran nivell. L'obra dedicada al sumari de Companys, amb introducció de Josep M. Solé i Sabaté, es presenta en una edició digna i elegant, formalment molt acurada i amb una precisió que mereix ser assenyalada.

La primera dècada del segle XXI serà ben prolífica. Arranquem amb dos estudis del 2007 d'Arnau González: *Un catalanófilo de Madrid: Epistolario catalán de Ángel Ossorio y Gallardo* (1924-1942) (Bellaterra: UAB, 2007), i *La creació del mite Lluís Companys. El 6 d'octubre de 1934 i la defensa de Companys per Ossorio y Gallardo*, aquest darrer escrit amb Gisela Bou (Barcelona: Base, 2007), que són excel·lents síntesis i obres de referència.

Sense moure'ns de les novetats documentals relacionades amb el Sis d'Octubre, indiquem l'obra d'Enric Jardí *Companys i el 6 d'octubre* (Barcelona: Proa, 1997), que és un molt bon resum de la bibliografia existent. L'autor consulta especialment els testimoniatges de periodistes i en fa un relat, seriós i àgil, que és una molt bona aportació. Sobre documentació, cal citar el treball d'Elena Lorente i Manuel Simó *El Sis d'Octubre del president Companys. El federalisme com a defensa de les llibertats contra el feixisme* (Lleida: Pagès,

2004). Es tracta d'una aproximació a la documentació jurídica del Sis d'Octubre gràcies al fet que es disposa de les 448 pàgines mecanografiades del procés contra el president Companys, conservades per un passant dels advocats defensors.

Des del punt de vista del Companys polític i periodista dels anys 1920 —moment en què assoleix una incipient projecció social, sobretot a partir del fet de ser escollit diputat per Sabadell—, neix *Lluís Companys, diputat per Sabadell* (El Prat de Llobregat: Rúbrica, 2004), aplec de cròniques periodístiques i intervencions parlamentàries... Amb 32 textos del període, dels gairebé 160 localitzats a les revistes que el mateix Companys va dirigir —*L'Avenir* i *La Terra*— o publicats als diaris *El Diluvio* i *España Nueva*.

Durant la darrera dècada també hem acumulat més informació sobre el consell de guerra del 1940, la qual se suma a la divulgada durant la dècada del 1990, especialment el text facsímil del procés. En destaca el llibre de Casilda Güell *Lluís Companys inèdit*, que recull material nou com les fotografies de Companys travessant el patí d'armes del castell de Montjuïc, una carta a l'esposa Carme Ballester, un informe previ al consell i un segon sobre el judici —document valuós, atès que clarifica aspectes difusos del consell. Aquest material es presenta en una acurada edició, tot i que podria estar més contextualitzat, amb algun comentari extemporani que potser caldria afinar, però té l'alt mèrit d'aportar-ho (Barcelona: L'Esfera dels Llibres, 2006.)

Menys interès historiogràfic presenta *El sumari del president Companys i altres causes* (Girona: Curbet Comunicació Gràfica, 2008), d'Aida Lorenzo i Esther Llorenç, còpia d'altres treballs publicats pel que fa a Companys. Per als gironins, rellevant és de Josep

Clara l'estudi dels cinc consells de guerra a gironins.

Les obres d'investigació arrenquen el 2000 amb la tesi doctoral de Jordi Pomés, *La Unió de Rabassaires. Lluís Companys i el republicanisme, el cooperativisme i el sindicalisme pagès a la Catalunya dels anys vint* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat), que s'ocupa de forma impecable d'aquest important sindicat i en descriu l'origen, la història, l'evolució i el pensament. Aporta molta informació sobre el seu portaveu, *La Terra*, i els dirigents de la Unió Rabassaires de Catalunya (URC). Companys s'hi implicà molt, en la URC, atesa la debilitat i l'absència de partits republicans catalanistes forts i la força de la CNT al món urbà. El republicanisme camperol no s'integra al revolucionarisme anarquista sinó al reformisme de Companys, fins al punt de participar en la fundació d'Esquerra i esdevenint, diu Pomés, la principal base social del partit a nivell rural. L'estudi ajuda a entendre aspectes vitals de la Catalunya contemporània com el moviment cooperativista, enfrontat a comerciants especuladors, i com el sindicat no només serví per aconseguir millores puntuals per als rabassaires, sinó que s'ocupà de totes les problemàtiques agràries quan aquest sector assoleix una importància excepcional.

El 2001 la Universitat de Barcelona organitza un curs d'estiu a l'entorn de la figura de Companys. Jordi Casassas, el coordinador, convoca diversos professors —Albert Balcells, Bernat Muniesa, Jordi Pomés, Susanna Tavera, Andreu Mayayo, Carles Santacana i Josep M. Figueres— els quals, arran de la docència d'un curs d'estiu, «Els Juliols», conformaren un llibre, *Lluís Companys i la seva època* (Barcelona: Proa, 2002), on presenten síntesis d'investigacions fetes en un format d'alta divulgació. Aquest curs ha estat una

Lluís Companys diputat per Sabadell

Lluís Companys inèdit

La unió de rabassaires

de les experiències universitàries d'implicació i projecció social més reeixides sobre Companys.

Una altra obra col·lectiva important és *6 d'octubre. La desfeta de la revolució catalanista de 1934*, a cura d'Arnau González, Manel López i Enric Ucelay da Cal com a editors que coordinen vint-i-cinc

aportacions sobre l'episodi, esdevenint l'obra més actual i renovadora historiogràficament sobre l'episodi i en el que la presència, participació i significació de Companys resta molt dibuixada tot i la voluntat de presentar una visió de conjunt de l'episodi (Barcelona: Base, 2014).

Però si hem de destacar una obra rellevant de la primera dècada del segle XXI que doni a conèixer de forma general la figura del president Companys, ens hem de remetre a Lluís Companys. Biografia humana i política

Però si hem de destacar una obra rellevant de la primera dècada del segle XXI que doni a conèixer de forma general la figura del president Companys, ens hem de remetre a Lluís Companys. Biografia humana i política (Barcelona: Generalitat de Catalunya-Enciclopèdia Catalana, 2006), dirigida per Josep M. Solé i Sabaté. Una aportació important i voluminosa, com mostra la monumental presentació dels dos volums. Tot i això, un dels principals problemes del primer volum és la manca de recerca i la simple recopilació, parcial tanmateix, d'estudis anteriors. Tot i així, el resultat global és ben singular i notable, sobretot per la categoria dels autors, sempre autors de textos interessants. El segon volum —centrat en la Generalitat republicana, la

Guerra i l'exili— ofereix més dades noves. Aquí, Hilari Ragner, Lluís Duran, Joan Vilarroya, Josep Maria Solé i Sabaté, Paul Preston, Josep Termes i Gregori Mir presenten el treball més reeixit i exhaustiu sobre Companys, malgrat les dificultats que presenta tota obra col·lectiva i la manca de dades, encara. Tot i això, en conjunt dol la reiteració de tòpics en molts episodis. Així mateix, és de destacar la reproducció d'un extens i notable apartat gràfic, a part de la selecció de documents reproduïts i ben anotats.

Gregori Mir publica *Aturar la guerra. Les gestions secretes de Lluís Companys davant el Govern britànic* (Barcelona: Proa, 2006), una singular monografia pel fet que s'introdueix en els processos de mediació d'una Catalunya que assumeix responsabilitats internacionals. El 2008 Eduard Puigventós publica *Complot contra Companys. L'afar Rebertés i la trama catalanista per aconseguir la Generalitat durant la Guerra Civil* (Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Històrics, 2008), que sintetitza aportacions anteriors, entre les quals destaquen els treballs innovadors de Daniel Díaz Esculies. Tot i no aportar nova documentació, sintetitza el coneixement d'un episodi fosc com és l'assassinat d'Andreu Rebertés, comissari general d'Ordre Públic de la Generalitat, suposadament a mans de l'escorta del president de la Generalitat.

Com a biografies recents cal fer constar l'interès d'Arnau González, autor de diversos treballs com hem vist, que ofereix una visió del període crucial dels anys trenta a *Lluís Companys. Un home de govern* (Barcelona: Base, 2010). Efectivament, Arnau González publicà una monografia sobre el Companys de la proclamació de la República i fins a la seva mort. Aquest treball s'aproxima, amb encert, a la bibliografia existent i en fa una síntesi fixant-se en els episodis

Lluís Companys i la seva època

Lluís Companys. Un home de govern

notables de l'època —1931, 1934, 1936...—, i esdevé una visió sintètica de bon nivell acadèmic amb un llenguatge precís.

Finalment, el 2010 apareix un quadern del Memorial Democràtic sobre el consell de guerra del 1940 realitzat per Carlos Jiménez Villarejo. Amb el títol *El proceso militar contra el President Companys. Un paradigma de barbarie*, l'obra se suma a tants treballs sobre aquest episodi que aporten un valor documental —com l'edició de la sentència— a part de la vessant analítica. Aquí hem de recordar Marc Aureli Vila, qui, de l'exili veneçolà estant, redacta el primer treball jurídic sobre el procés, reeditat per ERC.

No hi ha cap obra exclusivament d'imatges sobre Companys a l'estil de tantes altres sobre els grans líders del segle XX. El 1936 s'edita

Lluís Companys: vida, reivindicació i memòria d'un president en commemoració del 75è aniversari del seu afusellament

Dos presidents. Dades històriques (Barcelona: Kilme), dedicada a Macià i Companys, una excel·lent antologia de conjunt. Disposem d'una obra de conjunt referida al període i amb unes poques fotos de Companys, tot i el títol, arran l'exposició que desenvolupa la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i que s'inaugurà el 2005 a Santa Perpètua de Mogoda. Bona part de les imatges rellevants de l'època que presentava l'exposició han acabat recollides a Lluís Companys i

Ara que els arxius fotogràfics han digitalitzat i indexat llurs fons, seria fàcil desplegar la vida de Companys, en un àlbum fotogràfic atenent la riquesa del fotoperiodisme català i la seva projecció social

la seva època 1882-1940, tot i que de Lluís Companys només hi ha set imatges inèdites. Ara que els arxius fotogràfics han digitalitzat i indexat llurs fons, seria fàcil desplegar, en el món de la fascinació de la imatge, la vida de Companys, en un àlbum fotogràfic especialment dels dos períodes finals —república i guerra—, atenent la riquesa del fotoperiodisme català i la seva projecció social. La darrera obra apareguda és l'antologia Lluís Companys. Contra la guerra, conjunt d'intervencions parlamentàries i articles contra la guerra del Marroc (Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2014), en la col·lecció «Clàssics de la Pau i de la no violència» de la Generalitat de Catalunya, que esdevé un pas més en el procés de recuperació dels documents del període.

Conclusió

En aquesta dècada, la producció bibliogràfica sobre Companys ha estat notable. Impresos, quaderns, plec, cartells, etc. Des de la recuperació de part dels documents que serien els records personals de Companys —no podem parlar d'arxiu personal— conservats a l'Arxiu Nacional de Catalunya, que ha editat un catàleg de la documentació que conserva i diversos articles al butlletí que edita, fins a la recopilació de textos divulgatius. En aquest sentit, els mitjans de comunicació s'han abocat en la cerca de noves dades i cal esperar nous treballs amb l'obertura d'arxius i la recerca hemerogràfica exhaustiva, sempre amb l'ajuda de la venturosa sort que pugui fer aparèixer nous documents sobre Lluís Companys, un dels personatges més rellevants del convuls segle XX. En conjunt, la figura de Companys disposa d'una rica bibliografia en la qual predomina molt la biografia divulgativa i el text reivindicatiu, més que la recerca i la documentació, tot i que s'han obert els espais per

a una nova interpretació a partir de l'anàlisi històrica que determinen la documentació arxivística, els testimoniatges, les memòries, el periodisme, etc. Es podrà, així, disposar del coneixement sobre una de les figures més rellevants de la història de la primera meitat del segle.